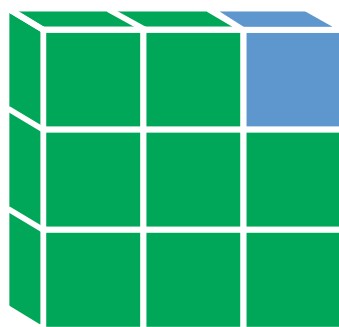

PAKIET EDUKACYJNY

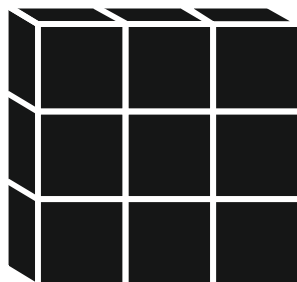

AUTYZM BLIŻEJ

Dostosowanie oferty edukacyjnej i kulturalnej
Muzeum Wojska w Białymstoku
do potrzeb osób z autyzmem

PAKIET EDUKACYJNY

AUTYZM BLIŻEJ

Dostosowanie oferty edukacyjnej i kulturalnej
Muzeum Wojska w Białymstoku
do potrzeb osób z autyzmem

WYDAWCA

Muzeum Wojska w Białymstoku
ul. Jana Kilińskiego 7
15-089 Białystok
www.mwb.com.pl

Opracowanie merytoryczne: Teresa Przepieść-Misarko, Ewelina Sarosiek,
Marzena Wilczko, Piotr Białokozowicz, Krzysztof Kukliński

Konsultacje: Mateusz Budzyński

Opracowanie graficzne i rysunki: Barbara Bielawiec

Piktogramy i fotografie: Szczepan Skibicki

Opisy wystaw: Krzysztof Kukliński

Koordinacja projektu: Marzena Wilczko, Ewelina Sarosiek

Materiały dostępne na licencji CC:

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych 3.0 Polska

Nakład: 200 egz.

Wydawnictwo powstało w ramach projektu „Autyzm bliżej. Dostosowanie oferty edukacyjnej i kulturalnej Muzeum Wojska w Białymstoku do potrzeb osób z autyzmem”. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury, uzyskanych z dopłat ustanowionych w grach objętych monopolem państwa, zgodnie z art. 80 ust. 1 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych.

Pełna wersja Pakietu dostępna na stronie: www.mwb.com.pl/projektautyzm

Białystok 2020

Temat autyzmu czy szerzej spektrum autyzmu coraz częściej pojawia się w dyskursie publicznym. Z roku na rok przybywa dzieci dotkniętych tym ogólnorozwojowym zaburzeniem. Jego przyczyna nie została jeszcze w pełni poznana.

Muzeum Wojska w Białymstoku od lat stara się udostępniać swoje wystawy jak najszerzej rzeszy zwiedzających. Wśród naszych odbiorców znajdują się również osoby ze spektrum autyzmu. Mając na uwadze potrzeby i wrażliwość tej grupy widzów przygotowaliśmy specjalny projekt zakładający dostosowanie oferty edukacyjnej i kulturalnej Muzeum do potrzeb tych zwiedzających.

Dzięki merytorycznemu wsparciu Krajowego Towarzystwa Autyzmu, Oddziału w Białymstoku, opracowaliśmy dla Państwa warsztaty skierowane do wszystkich, którzy szukają ciekawych rozwiązań w pracy z osobami ze spektrum. Ich scenariusze odwołują się do treści prezentowanych na muzealnych wystawach. Jako cel postawiliśmy sobie zapoznanie osób uczestniczących w naszych zajęciach z eksponatami i ich historią. Odpowiednie metody dydaktyczne stwarzają możliwości do rozwijania kreatywności, pamięci czy posługiwania się zmysłami. Specjalnie wybrane materiały fotograficzne i obrazkowe pozwalają wzmocnić przekaz wizualnie, co jest szczególnie ważne dla osób z autyzmem.

Zapraszamy wszystkich zainteresowanych do korzystania z przygotowanych przez zespół muzealny scenariuszy.

Robert Sadowski
Dyrektor Muzeum Wojska w Białymstoku

O PAKIECIE EDUKACYJNYM

Celem niniejszego pakietu jest dotarcie z tematyką muzealnych wystaw do osób ze spektrum autyzmu. Bezpośrednimi adresatami zawartych poniżej treści są rodzice, opiekunowie i edukatorzy, którzy pracują z osobami z autyzmem. Formuła pakietu pozwala dostarczyć im gotowe rozwiązania edukacyjne, oparte o muzealne zbiory. Tym samym, pośrednio, możliwe jest dotarcie do osób, które nie mają możliwości fizycznie odwiedzić Muzeum czy wziąć udziału w warsztatach realizowanych w jego siedzibie.

Składowymi pakietu są folder oraz załączniki, w tym skrawki tkanin mundurowych. Pierwsza część folderu zawiera opisy wystaw, scenariusze zajęć oraz piktogramy. Scenariusze powstały w oparciu o artefakty prezentowane na wystawach stałych i czasowych Muzeum. Ich opisy zostały zminimalizowane tak, by zawierały tylko niezbędne informacje. Nie określono czasu niezbędnego do realizacji każdego ze scenariuszy, ponieważ zależy to od możliwości uczestników zajęć. Nie wskazano także poziomu trudności zadań, ani przedziału wiekowego dla którego przeznaczone są scenariusze. Należy to do decyzji prowadzących, którzy znają zakres możliwości i potrzeb uczestników.

Opis każdego z dziesięciu scenariuszy zawiera: wstęp merytoryczny, cele zajęć, materiały niezbędne do realizacji tematu, instrukcję co należy przygotować przed zajęciami oraz przebieg zajęć.

Konstrukcja pakietu pozwala na dowolne operowanie zawartymi materiałami. Poszczególne scenariusze mogą stanowić pojedynczą jednostkę zajęciową. Możliwe jest także łączenie scenariuszy tak, by powstały dłuższe warsztaty. Załączniki, podane w jednej numeracji, mogą być wykorzystane szerzej niż jest to wskazane w scenariuszach. Wszystko zależy od potrzeb prowadzącego, jak i wymagań uczestników.

Warsztaty
w Muzeum Wojska
w Białymstoku,
fot. Szczepan Skibicki.

WSKAZÓWKI DO PROWADZENIA ZAJĘĆ EDUKACYJNYCH

Osoby z autyzmem są szczególną grupą odbiorców. Spektrum objawów jest niezwykle szerokie, a co za tym idzie bardzo zróżnicowane są możliwości i potrzeby tych osób. Przygotowując scenariusz zajęć pamiętać należy by:

- nie projektować zbyt wielu ćwiczeń, najczęściej wystarczy jedno główne zadanie do wykonania przez uczestników;
- zaplanować przerwę, jeśli warsztat ma trwać dłużej niż 45 min.;
- przygotować materiały obrazkowe, aby wzmocnić przekaz wizualnie;
- założyć głównie pracę indywidualną uczestników;
- przyjąć elastyczne ramy czasowe;
- dobrać proste słowa i zagadnienia.

Przed każdym spotkaniem z grupą, której nie znamy, należy pozyskać jak najwięcej informacji o jej członkach. Jakie są ich zaburzenia, jaki jest stopień funkcjonowania poszczególnych osób, jakie są szczególne potrzeby. Gdy informacje są niepełne lub niemożliwe do uzyskania, warto przygotować dwa dodatkowe warianty scenariusza: łatwiejszy i trudniejszy.

W trakcie prowadzenia zajęć z osobami ze spektrum autyzmu, pamiętać należy by:

- przedstawić plan pracy oraz trzymać się go, ewentualne zmiany w przebiegu zajęć mogą być wprowadzone za zgodą grupy;
- mówić prostym językiem, unikać generalizowania oraz metafor;
- stosować jasne komunikaty i konkretne polecenia;
- powtarzać treści oraz komunikaty;
- panować nad głosem i mową ciała;
- dawać uczestnikom informacje zwrotne: „dobrze to robisz”.

Więcej informacji znajduje się w materiałach szkoleniowych dostępnych na stronie projektu: www.mwb.com.pl/projektautyzm.

Warsztaty
w Muzeum Wojska
w Białymstoku,
fot. Szczepan Skibicki.

Pierwsza z wystaw przenosi nas do Białegostoku okresu dwudziestolecia międzywojennego. Na ścianach znajdują się charakterystyczne miejsca z tamtej epoki, jak hotel Ritz czy Rynek Kościuszki. Na podłodze znajduje się plan miasta z 1937 r. W tej scenerii prezentowane są sylwetki żołnierzy, których można było spotkać w ówczesnym Białymstoku. Wystawę wzbogacają fotografie, w formie wydruków i zdjęć cyfrowych wyświetlanych w specjalnych ramkach, przedstawiające życie białostockiego garnizonu oraz jego interakcje z lokalną społecznością. Dla chcących pogłębić wiedzę o eksponatach i opowiedanej przez nie historii udostępniono kiosk multimedialny z ich szczegółowymi opisami.

Pierwszą prezentowaną sylwetką jest szeregowy armii niemieckiej z końca I wojny światowej. Nawiązuje ona do okresu 1918-1919, kiedy miasto było jeszcze administrowane przez Niemców. Następne sylwetki przedstawiają uczestników wojny polsko-bolszewickiej, którzy starli się ze sobą czasie bitwy o Białystok w sierpniu 1920 r. Polskim legionistom udało się ostatecznie wyzwolić miasto i odciąć wojska bolszewickie od linii kolejowej.

Dalej prezentowane są sylwetki żołnierzy z trzech dużych jednostek stacjonujących w Białymstoku w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Są to: sierżant 42. Pułku Piechoty im. J. H. Dąbrowskiego, siedzący na parkowej ławeczce w mundurze galowym, kapitan 14. dywizjonu artylerii konnej w mundurze garnizonowym, oraz ułan 10. Pułku Ułanów Litewskich w mundurze polowym wraz z osiodłanym koniem. Warto zaznaczyć, że żołnierze białostockiego garnizonu byli ważną i aktywną częścią miejskiej społeczności, zapewniając oprawę ważnych uroczystości, czy współtworząc sportowe i kulturalne wydarzenia.

Eksponaty są zgromadzone w podświetlanych gablotach. Są to egzemplarze broni białej i palnej, które można było spotkać na uzbrojeniu polskich żołnierzy w okresie międzywojennym.

Wystawa
„Między dwiema
wojnami 1914-1939”,
fot. Szczepan Skibicki

**„PRZECIW DWÓM WROGOM.
MILITARNE DZIEJE PODLASIA
I JEGO MIESZKAŃCÓW W LATACH 1939-1956”**

Kolejna sala podejmuje zagadnienie II wojny światowej. Niezwykle bogaty w ważne wydarzenia temat, wymusił na twórcach ekspozycji skupienie się na kilku wybranych epizodach wojny, ważnych z punktu widzenia historii naszego regionu. Czasami rozgrywających się na odległych teatrach działań, jednak licznie angażujących mieszkańców północno-wschodniej Polski. Na wystawę składa się sześć dioram nawiązujących do ośmiu wydarzeń z tego okresu. Ich uzupełnieniem są pełne ekspresji plansze umieszczone na ścianach, na wysokości dioram do których się odnoszą, w swej estetyce nawiązujące do komiksu.

Opowieść otwiera scena z bitwy o Nowogród – jednego z ważniejszych starć wojny obronnej we wrześniu 1939 r. – przedstawiająca żołnierzy 33. Pułku Piechoty z Łomży, w scenerii nadnarwiańskich łąk. Kolejne sylwetki, zwróconych do siebie tyłem: sowieckiego piechura i niemieckiego czołgisty odwołują się do agresji sowieckiej 17 września 1939 r. oraz do wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej w czerwcu 1940 r. Następną sceną przedstawia żołnierzy 2. Korpusu Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, w bitwie o Monte Cassino. Ubrani w brytyjskie mundury walczą ludzie, którzy mają za sobą zesłanie w głąb Związku Sowieckiego, które dotknęło tak wielu mieszkańców naszego regionu. Kolejna diorama, to żołnierze 2. Armii Wojska Polskiego, walczącej u boku Armii Czerwonej. Konkretnie mamy tu przedstawicieli 9. Dywizji Piechoty, zwanej drezdeńską, którą formowano w okolicach Białegostoku. Żołnierze przedstawieni są w scenerii nawiązującej do walk w miastach, jak Rothenburg, które przewijają się na szlaku bojowym jednostki. Kolejna scena to ponownie zwrócone do siebie plecami sylwetki żołnierzy radzieckiego i niemieckiego, tym razem już z końcowego etapu wojny. Ostatnia diorama, przypomina o walkach partyzanckich toczonych przez różne konspiracyjne organizacje w czasie oraz po formalnym zakończeniu wojny.

Wystawa prezentuje umundurowanie i uzbrojenie żołnierzy, oraz stara się oddać charakter miejsca, w którym toczą się opowiadane przez nią wydarzenia. Uzupełnieniem dioram są gabloty, w których możemy zobaczyć eksponaty z tego okresu.

Wystawa
„Przeciw dwóm wrogom”,
fot. Szczepan Skibicki.

Ostatnia chronologicznie wystawa stała Muzeum Wojska w Białymstoku przedstawia ewolucję umundurowania i wyposażenia Wojska Polskiego w okresie powojennym. Zaczynając od czasów członkostwa w strukturach Układu Warszawskiego zdominowanego politycznie i militarnie przez ZSRS, poprzez przemiany polityczne roku 1989, aż po członkostwo w NATO i związane z tym zmiany, które zaszły w wojsku. Przez cały ten czas nie prowadzono działań wojennych na skalę angażującą całość sił zbrojnych, jednak wysyłano polskich żołnierzy na misje zagraniczne w ramach mandatów ONZ oraz misji NATO, co znalazło również odzwierciedlenie na naszej wystawie. Warto zaznaczyć, że ekspozycja koncentruje się na samym wojsku, nie akcentując kontekstu politycznego, który jednak wynika pośrednio z treści prezentowanych eksponatów.

Surowa aranżacja nawiązuje do wojskowych magazynów. Głównym elementem wystawy jest czternaście sylwetek żołnierzy przedstawiających umundurowanie i wyposażenie jednostek wojskowych stacjonujących w naszym regionie. Pierwsze postaci mają na sobie mundury z okresu II wojny światowej, które były użytkowane jeszcze jakiś czas po jej zakończeniu. Potem pojawiają się nowe wzory kamuflażu: „deszczyk”, „mora”, „żabka”, kamuflaż pustynny i leśny zwane „panterką”. Uwagę przyciągają trzy nietypowe manekiny: zwiadowca w maskałacie – kamuflującej odzieży nakładanej na właściwy mundur, żołnierz oddziału obrony przeciwchemicznej z lat pięćdziesiątych w ogólnowojskowym płaszczu ochronnym OP-1 z maską przeciwgazową oraz szeregowy czołgista w charakterystycznym czarnym kombinezonie z hełmofonem.

W kącie sali, w mundurze „deszczyk” siedzi z kolei radiotelegrafista, przed którym prezentujemy radiostację UKF. Nawiązuje on do 2. Pułku Łączności WOW, który stacjonował w Białymstoku w latach siedemdziesiątych dwudziestego wieku. Zestawienie tego dosyć dużego i okazałego urządzenia z poręczną radiostacją przypiętą do ostatniego z prezentowanych mundurów – żołnierza 18. Białostockiego Pułku Rozpoznawczego wz. 93 – pozwala dostrzec skalę rozwoju techniki wojskowej w tym okresie.

Wystawa
„Wojsko Polskie
1956-2010”,
fot. Szczepan Skibicki.

„WOJNA POLSKO-BOLSZEWICKA 1919-1920 W OBRAZACH MALOWANA”

Wystawa czasowa Muzeum Wojska w Białymstoku, prezentowana w ramach obchodów 100. rocznicy zwycięstwa Polski w walce z bolszewicką Rosją. Przedstawia przebieg jednego z największych konfliktów zbrojnych okresu międzywojennego przez pryzmat malarstwa batalistycznego. Co ciekawe, twórca wystawy sięgnął nie tylko do twórczości polskich batalistów, ale wykorzystując techniki cyfrowe, zaprezentował również dzieła malarskiego drugiej stronie konfliktu. W ten sam sposób pokazał fotografie dokumentujące wojenną rzeczywistość.

Wojna z bolszewikami była niewątpliwie jednym z najważniejszych elementów całokształtu polskich zmagania militarnych o granice odrodzonego państwa. W początkowej fazie konfliktu, wczesną wiosną 1919 roku, stronie polskiej udało się odeprzeć oddziały bolszewickie i przeprowadzić pomyślnie operacje zajęcia m. in. Wilna, Mińska i Bobrujska, a wiosną 1920 roku Kijowa.

W maju 1920 roku strona bolszewicka przeszła do zdecydowanej ofensywy. Dopiero na początku sierpnia tego roku, marszałek Józef Piłsudski i gen. Tadeusz Rozwadowski opracowali szczegóły planu operacji warszawskiej i polskiego kontruderzenia na nacierających na Warszawę wojsk bolszewickich. W okresie od 12 do 25 sierpnia, w uporczywych walkach na rzeką Wkrą, na przedpolu stolicy oraz w decydującej kontrofensywie znad Wieprza udało się ostatecznie pokonać siły wroga i na stałe przejąć inicjatywę operacyjną w swoje ręce. Po kolejnej klęsce, poniesionej w ramach operacji niemeńskiej (22-30 września 1920 r.), bolszewicy nie byli już zdolni do prowadzenia dalszej wojny, z miejsca zgadzając się na zawarcie rozejmu i przystąpienie do rozmów pokojowych w Rydze.

Dramatyczny przebieg działań militarnych zwycięskiej dla Polski wojny z bolszewikami stał się niezwykle popularnym motywem w polskiej sztuce. Z tego też powodu rodzimi malarze tak chętnie celebrowali odniesiony sukces. Spośród licznych polskich malarzy-batalistów prezentowani są na wystawie autorzy największych dzieł malarskich tej wojny, tacy jak: Wojciech i Jerzy Kossakowie, Stanisław Bagieński, Antoni Trzeczczkowski Stanisław Jendrosz, Leonard Winterowski i wielu innych.

Obraz
Stanisława Bagieńskiego
pt. *Epizod z wojny 1920 r.*
(Nr inw. MWB/3430).

Wystawa czasowa prezentowana w okresie od listopada 2020 r. do stycznia 2021 r. Na ekspozycji zaprezentowane zostały bogate zbiory przedmiotów związanych z tematyką wojskowego wyżywienia m.in. menażki, manierki, przybory kuchenne, relikty kuchni polowych. Przybliżone zostały także historie aprowizacji armii walczących w I i II wojnie światowej po obu stronach konfliktu.

Od zarania wojskowości jednym z najważniejszych zagadnień było dostarczenie zebranym żołnierzom żywności. Im bardziej rozrastały się armie, tym więcej uwagi trzeba było poświęcić zaspokojeniu jednej z najważniejszych potrzeb, jaką jest jedzenie.

We wcześniejszych epokach podejście do problemu było zróżnicowane. Część starożytnych armii gromadziła zboża, które były dosyć trwałe. Czasami pędzono ze sobą zwierzęta rzeźne, co znacznie ograniczało mobilność wojsk, pozyskiwano również żywność z terenów działań. Rzymianie, dbając o wysoką mobilność swoich legionów, wykorzystywali coś, co dzisiaj nazwalibyśmy „żelazną racją żywnościową”. Był to zapas trwałej żywności noszonej przez żołnierza wraz z jego podstawowym ekwipunkiem.

W późniejszych epokach owe osiągnięcia organizacyjne poszły w zapomnienie i wojska żywiły się głównie pozyskując prowiant na obszarach, na których aktualnie przebywały. Często prowadziło to do ruiny lokalną społeczność, nawet w obrębie własnego państwa.

Zmiany wiązały się z rozrostem i modernizacją armii w ciągu XIX w. Utworzono lub rozbudowano pionierzy odpowiedzialne za zaopatrzenie żołnierzy, rozwinięto techniki konserwacji żywności i wprowadzono do użycia kuchnie polowe. Dodatkowo coraz częściej wyposażano żołnierzy w żelazne racje noszone przy sobie na wypadek przerwania zaopatrzenia. Jednym z elementów tych zmian było wprowadzenie do użytku ujednoczonych elementów wyposażenia, takich jak manierki na napoje, menażki na wydawaną z kuchni polowych żywność, kociołki czy niezbędniki.

Ważną częścią wystawy były fotografie prezentujące żołnierzy w trakcie posiłków, zarówno tych polowych w czasie ćwiczeń lub walk, jak i tych w garnizonach, czy podawanych w trakcie uroczystości, na których mogliśmy zobaczyć prezentowane eksponaty w użyciu.

Fotografia przedstawiająca jedzącego żołnierza. Okres międzywojenny (Nr inw. MWB/D/5779).

SPIS SCENARIUSZY ZAJĘĆ:

1. Muzeum od środka
2. Garnizon ze starych fotografii
3. Codziennosc w koszarach
4. O malarstwie i wojnie
5. Symbole państwa, symbole wojska
6. Po czym poznać żołnierza
7. Historie żołnierzy
8. Żołnierz w terenie
9. Żołnierskie niezbędniiki
10. Żołnierz musi jeść

Celem scenariusza jest zapoznanie uczestników z funkcjonowaniem placówki muzealnej na przykładzie Muzeum Wojska w Białymstoku. Muzealne eksponaty stanowią punkt wyjścia do wyjaśnienia, czym jest kolekcja, muzealium oraz karta inwentarzowa. Wykonując poniższe ćwiczenia, uczestnicy poznają istotę pracy muzealnika, który opracowuje zbiory i dba o nie.

Pojęcia:

Muzeum – instytucja gromadząca eksponaty z różnych dziedzin, w celu ich przechowywania, konserwacji, naukowego opracowania i upowszechnienia. Budynek będący siedzibą tej instytucji.

Kolekcja – uporządkowany zbiór przedmiotów jednego rodzaju, gromadzonych ze względu na ich wartość historyczną.

Wystawa – prezentacja grupy eksponatów muzealnych w przemyślanej kompozycji, z elementami aranżacyjnymi.

Muzealium – przedmiot będący własnością muzeum, wpisany do inwentarza muzealnego.

Kustosz – wykwalifikowany pracownik muzeum, który opracowuje zbiory i opiekuje się nimi.

Karta inwentarzowa – karta w formie papierowej lub elektronicznej, zakładana obowiązkowo dla każdego obiektu będącego muzealium. Każdy przedmiot trafiający do muzeum musi mieć założoną kartę inwentarzową, a jej treści opracowują właśnie muzealnicy. Jest to praca wymagająca ogromnej wiedzy i doświadczenia.

Konserwator – specjalista, który zajmuje się konserwacją zbiorów, a także dbałością o właściwe warunki ich przechowywania.

Cele:

- poznanie pojęć związanych z muzeum i jego funkcjonowaniem;
- poznanie Muzeum Wojska w Białymstoku jako przykładu placówki muzealnej;
- rozwijanie kreatywności;
- wykonywanie poleceń;
- kształcenie uwagi;
- rozwijanie umiejętności komunikacyjnych.

Materiały:

- dwa dowolne, dostępne przedmioty: jeden powszechnie używany, drugi niecodzienny, przykłady: tłuczek, ozdobne butelki, grzebień, łyżeczka, stara szkatułka, stary aparat fotograficzny;
- piktogramy: muzeum, eksponat, wystawa, historia, żołnierz i wojsko, s. 35-53;
- wybrane z pakietu fotografie eksponatów i wystaw Muzeum Wojska w Białymstoku, Załączniki nr 12, 15, 27, 28, 29, 33 i 34;
- przykładowa karta eksponatu, Załącznik nr 1;
- uproszczone karty eksponatu, str. 57;
- długopisy lub ołówki.

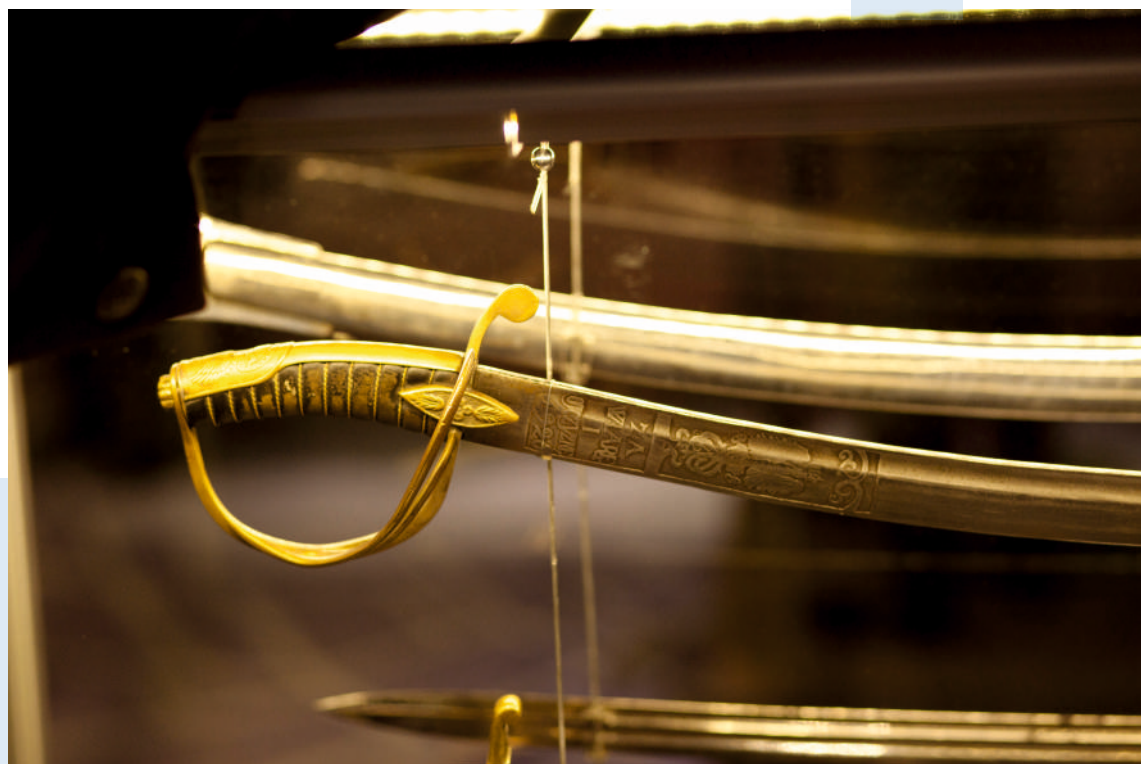
Przed zajęciami:

- wybierz dwa przedmioty;
- przygotuj piktogramy, fotografie i przykładową kartę eksponatu;
- skopiuj uproszczoną kartę eksponatu dla wszystkich uczestników;
- przygotuj długopisy lub ołówki.

Przebieg:

1. Przedstaw plan pracy.
2. Rozłóż przed uczestnikami piktogramy: muzeum, eksponat, wystawa, historia, żołnierz i wojsko. Opowiedz o tym, czym zajmuje się muzeum. Wyjaśnij pojęcia związane z funkcjonowaniem muzeum na przykładzie Muzeum Wojska w Białymstoku.
3. Pokaż fotografie przedstawiające muzealne eksponaty oraz wystawy. Poproś uczestników, by powiedzieli co widzą na zdjęciach. Porozmawiajcie o poszczególnych przedmiotach oraz o sposobie prezentacji tych przedmiotów na wystawie.
4. Podaj uczestnikom kolejno wybrane przez siebie przedmioty. Poproś, aby je obejrzel i podali jakąś cechę danego przedmiotu. Zadawaj pytania wspomagające: Czy to jest nowe czy stare? Jaki ma kolor? Czy jest duże czy małe? Czy jest lekkie czy ciężkie? Z czego jest wykonane? Jakie jest jego pochodzenie? Kto go używa?
5. Pokaż uczestnikom kartę eksponatu. Opowiedz, co znajduje się w karcie. Wyjaśnij, że każdy eksponat w muzeum ma założoną taką kartę, dzięki czemu łatwo go odnaleźć w magazynie i np. wykorzystać do wystawy lub do zajęć edukacyjnych.
6. Poproś o uzupełnienie własnymi słowami uproszczonej karty eksponatu dla opisanych wcześniej przedmiotów. Opcjonalnie: sporządzenie rysunku tego przedmiotu.
7. Poproś każdego uczestnika o zaprezentowanie swojej karty.
8. W ramach podsumowania rozłóż ponownie fotografie eksponatów i wystaw Muzeum. Poproś uczestników, aby wybrali te, które im się najbardziej podobają. Nazwijcie jeszcze raz wszystkie przedmioty.

Ekspozycje
na wystawie
„Między dwiema
wojnami 1914-1939”,
fot. Szczepan Skibicki.

Treści scenariusza nawiązują do wystawy „Między dwiema wojnami”. W okresie międzywojennym Białystok był średniej wielkości garnizonem. Stacjonowały tu trzy jednostki wojskowe: 42. pułk piechoty, 10. Pułk Ułanów Litewskich oraz 14. dywizjon artylerii konnej. Żołnierze większość dnia spędzali w koszarach, jednakże ich widok na ulicach nikogo nie dziwił. Brali bowiem czynny udział w życiu miasta. Prowadzili działalność kulturalną i oświatową, m. in. kino, chór, orkiestrę czy zespół teatralny. Ówczesny Wojskowy Klub Sportowy dał początki dzisiejszemu klubowi piłkarskiemu „Jagiellonia Białystok”. W scenariuszu wykorzystano fotografie dostępne na wystawie, prezentujące życie codzienne wojskowych, zarówno w koszarach, jak i poza nimi.

Pojęcia:

Garnizon – miano wojsk stacjonujących w określonym miejscu. Dawniej wojska stacjonujące broniły garnizonu, obecnie traktowany jest jako baza. Garnizonem można również określać miejscowość lub kilka położonych blisko siebie, w których ulokowane są jednostki wojskowe.

42. pułk piechoty – sformowany w 1918 r. we Włoszech, wziął znaczący udział w obronie kraju przed bolszewikami w 1920 r. W 1922 r. został przeniesiony do Białegostoku. W czasie kampanii wrześniowej walczył w składzie 18. Dywizji Piechoty Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Narew”.

14. dywizjon artylerii konnej – sformowany w 1921 r., a w 1922 przeniesiony do Białegostoku. Stacjonował w koszarach na ul. Bema. W czasie kampanii wrześniowej dywizjon walczył w składzie Podlaskiej Brygady Kawalerii.

10. Pułk Ułanów Litewskich – sformowany w 1918 r. pułk wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Od 1922 r. w stacjonował w Białymstoku przy ul. Kawaleryjskiej.

W kampanii wrześniowej znalazł się w składzie Podlaskiej Brygady Kawalerii

Koszary – zespół budynków użytkowanych przez wojsko.

Cele:

- poznanie zagadnień żołnierz, służba, czas wolny, garnizon, koszary;
- poznanie zbiorów Muzeum Wojska w Białymstoku;
- poznanie wielozmysłowe;
- rozwijanie kreatywności;
- rozwijanie umiejętności koncentracji uwagi na sobie i zadaniu;
- rozwijanie umiejętności skupienia;
- rozwijanie skojarzeń;
- rozwijanie zdolności manualnych;
- wykonywanie poleceń;
- rozwijanie umiejętności komunikacyjnych.

Materiały:

- fotografie sylwetek żołnierzy z okresu międzywojennego, Załącznik nr 9-11;
- fotografie z okresu międzywojennego, prezentowane na ekspozycji, Załącznik nr 2-8,
- klej, nożyczki, ciemne kartki A4, kopie fotografii, stare gazety i czasopisma, flamastry.

Przed zajęciami:

- przygotuj fotografie z Załączników;
- przygotuj kserokopie fotografii z Załączników na potrzeby kolażu;
- przygotuj materiały do wykonania kolażu.

Przebieg:

1. Przedstaw plan pracy.
2. Wyjaśnij pojęcia: żołnierz, służba, garnizon, koszary. Pokaż zdjęcia żołnierzy z okresu międzywojennego. Porozmawiajcie o tym, jak żołnierze na zdjęciach są umundurowani i wyposażeni.
3. Pokazuj kolejno fotografie przedstawiające żołnierzy w różnych sytuacjach życia garnizonowego i czasu wolnego. Poproś uczestników, by nazwali miejsca, w których znajdują się żołnierze na zdjęciach, nazwali przedstawione wydarzenia pokazane na zdjęciach oraz opisali ludzi, których widzą.
4. Poproś uczestników, aby wybrali zdjęcie z czynnością, która najbardziej im się podoba. Poproś każdego o wskazanie na fotografii przedmiotów, które są niezbędne do danej aktywności. Nazwijcie te przedmioty.
5. Zaproś uczestników do odszukania w swoim otoczeniu podobnych przedmiotów. Znieście je wszystkie w jedno miejsce i zaprezentujcie, w jaki sposób ich się używa.
6. Rozdaj kartki, nożyczki, kopie fotografii, gazety, klej i flamastry.
7. Poproś uczestników, aby stworzyli kolaż, na którym umieszczą fotografie żołnierzy i przedmioty wycięte z gazet, które kojarzą im się z ich ulubionym rodzajem aktywności. Uczestnicy mogą również dorysować przedmioty.
8. W ramach podsumowania omów prace.

Fotografia
ze zbiorów Muzeum Wojska
w Białymstoku.
(Nr inw. MWB/D/2667)

Na wystawie „Między dwiema wojnami” są zaprezentowane fotografie dokumentujące obecność wojska w przedwojennym Białymstoku. Na zdjęciach widoczni są żołnierze podczas zadań służbowych, jak również w czasie wolnym od służby. Każda jednostka wojskowa stacjonująca w mieście posiadała swoje koszary, a w nich panował usystematyzowany tryb życia. Niniejszy scenariusz jest zaproszeniem do przyjrzenia się rutynowym zadaniom wojskowych i porównania ich ze swoim planem dnia.

Koszary wojskowe im. Romualda Traugutta na ul. Traugutta

W centralnym miejscu koszar znajdował się stadion otoczony blokami żołnierskimi i budynkami sztabowymi. Za stadionem były ulokowane magazyny i składnice wyposażenia, pralnia, piekarnia, strzelnica, rusznikarnia, a także kasyna: oficerskie i podoficerskie. Kilkanaście budynków mieszkalnych było przeznaczonych dla rodzin kadry zawodowej i dowódcy pułk. Na terenie koszar funkcjonowały również: spółdzielnia, warsztaty szewski i krawiecki oraz pułkowa orkiestra. Od strony ul. Traugutta był ulokowany kościół garnizonowy p.w. Najświętszego Serca Jezusowego, brama wjazdowa i wartownia. Kościół jest w tym samym miejsce do dziś. Szkic koszar został sporządzony z pamięci przez Ryszarda Kracha, żołnierza 42. Pułku Piechoty.

Życie codzienne żołnierzy w koszarach

W koszarach obowiązuje ściśle określony harmonogram dnia. Powtarzalność czynności ma na celu kreowanie w żołnierzach pewnego automatyzmu zachowań i zdecydowanego wykonywania rozkazów. Harmonogram dnia, zaprezentowany poniżej, został stworzony na bazie planu dnia słuchacza Wojskowej Akademii Technicznej.

Pojęcia:

Garnizon - miano wojsk stacjonujących w określonym miejscu. Dawniej wojska stacjonujące broniły garnizonu, obecnie traktowany jest jako baza. Garnizonem można również określać miejscowość lub kilka położonych blisko siebie, w których ulokowane są jednostki wojskowe.

Zaprawa – ćwiczenia gimnastyczne.

Zajęcia z taktyki – czołganie się, krycie w terenie, bieganie itp.

Czyszczenie rejonów – sprzątanie magazynów, placów, pokoi.

Apel – omówienie planu dnia (dzienny) lub sprawdzenie obecności żołnierzy (wieczorny).

Capstrzyk – koniec zajęć dziennych i przygotowanie do odpoczynku.

Alarm nocny – rozkaz lub sygnał ogłaszający przejście oddziału ze stanu spoczynku w stan gotowości.

Ćwiczenia nocne – Umówione sygnałem wezwanie do rozpoczęcia ćwiczeń nocnych (marsz na orientację, posługiwanie się przyrządami nawigacyjnymi, biegi na orientację).

Opisy jednostek wojskowych stacjonujących w międzywojennym Białymstoku znajdują się w scenariuszu „Garnizon ze starych fotografii”.

Cele

- poznanie pojęć: garnizon i koszary;
- poznanie planu dnia żołnierza;
- poznanie zbiorów Muzeum Wojska w Białymstoku;
- kształcenie uwagi;
- rozwijanie wyobraźni;
- rozwijanie spostrzegawczości;
- zachęcenie do aktywności;
- rozwijanie umiejętności komunikacyjnych.

Materiały:

- fotografie z wystawy „Między dwiema wojnami”, Załączniki nr 9-12;
- plan koszar 42. pułku piechoty, Załącznik nr 13;
- zdjęcie koszar 42. pułku piechoty, Załącznik nr 6 ;
- piktogramy, str. 35- 53;
- karteczki samoprzylepne i flamastry.

Przed zajęciami:

- przygotuj fotografie oraz plan koszar z Załączników;
- przygotuj karteczki samoprzylepne i pozostałe materiały;
- wytnij niezbędne piktogramy.

Przebieg:

1. Przedstaw plan pracy.
2. Rozłóż fotografie przedstawiające poszczególne dioramy muzealnej ekspozycji. Opowiedz o garnizonie wojskowym w międzywojennym Białymstoku.
3. Pokaż zdjęcie i plan koszar przy ul. Traugutta. Wyjaśnij pojęcie koszar, wyjaśnij różnice pomiędzy czasem służbowym i wolnym.
4. Omów kolejne czynności żołnierza, układając je w kolejności harmonogramu dziennego.

Układaj na podłodze piktogramy i wyjaśniaj kolejne pojęcia:

- pobudka;
- zaprawa, czyli gimnastyka;
- śniadanie;
- zajęcia z taktyki;
- strzelnica;
- obiad;
- odpoczynek;
- czyszczenie rejonów;
- apel;

- capstrzyk;
- sen;
- alarm nocny;
- ćwiczenia nocne.

Zapytaj uczestników, które z tych czynności też wykonują, a których nie robią. Wybrane piktogramy mogą ułożyć w kolumnie obok.

5. Ponownie połóż przed uczestnikami mapę koszar wojskowych. Rozszyfrujcie wszystkie pomieszczenia, omów co znajduje się w poszczególnych miejscach mapy. Poproś uczestników, by znaleźli na mapie miejsca, w których odbywają się czynności z poprzedniego ćwiczenia. Na kartkach samoprzylepnych, wypisuj czynności lub rysuj ich symbole. Podawaj kartki kolejnym uczestnikom, prosząc o przyklejenie na mapie.

6. Na podsumowanie poproś uczestników, by pomyśleli o swojej ulubionej porze dnia. Mogą wybrać z dostępnych piktogramów. Opcjonalnie: poproś, by każdy pokazał gesty, którymi wyrazi swoją ulubioną porę dnia lub czynność.

Fotografia przedstawiająca wjazd do koszar przy ul. Traugutta. (Nr inw. MWB/D/4706)

O MALARSTWIE I WOJNIE

Scenariusz powstał w oparciu o eksponaty zgromadzone na wystawie czasowej „Wojna polsko-bolszewicka 1919-1920 w obrazach malowana”. Zaprezentowano na niej prace polskich artystów, przedstawiające zmagania wojny, która toczyła się 100 lat temu. Na obrazach i akwarelach widoczne są sceny walk, potyczek i pościgów za uciekającym wrogiem. Wyeksponowano znajdujące się w zbiorach Muzeum Wojska obrazy autorstwa Jerzego Kossaka, Wojciecha Kossaka, Leonarda Winterowskiego, Stanisława Bagieńskiego czy Antoniego Trzeszczkowskiego.

Obraz „Pościg za bolszewikami” Jerzego Kossaka pokazuje scenę pogoni za uciekającymi żołnierzami wroga. Celem pracy jest sławienie polskiego żołnierza. Podobną scenę widzimy na obrazie Leonarda Winterowskiego pt. „Pogoń za kozakami”.

Akwarela Stanisława Jendrosza „Taczanka” jest sceną bitewną. Pokazany tu został atak na żołnierzy jadących wozem uzbrojonym w ciężki karabin maszynowy. Ułani mają podniesione ręce, w dłoniach trzymają szable. Jeden z okrążonych bolszewików broni się, strzelając z pistoletu.

Pojęcia:

Akwarela – określenie techniki malarskiej, ale także nazwa obrazów wykonanych tą techniką. Polega na malowaniu farbami wodnymi, tzw. akwarelowymi na chłonnym podobrazu. Prace – akwarele – cechuje delikatność, brak ostrych konturów, detali i rozmycie.

Wojna polsko-bolszewicka – konflikt zbrojny między Polską a bolszewicką Rosją. Rozgrywał się w latach 1919-1920, a oficjalnie zakończył podpisaniem traktatu ryskiego w 1921 r. Bezpośrednią przyczyną wojny był spór o przynależność terytorialną ziem Litwy, o co zabiegały Polska i Rosja bolszewicka. Decydującym punktem wojny był Bitwa Warszawska, w której zwyciężyły siły polskie. Na pamiątkę tego wydarzenia, 15 sierpnia każdego roku, obchodzimy Święto Wojska Polskiego.

Cele:

- poznanie materiałów malarskich;
- poznanie akwareli i obrazów ze zbiorów Muzeum;
- kształcenie uwagi;
- malowanie wg instrukcji;
- rozwijanie kreatywności;
- rozwijanie ekspresji twórczej;
- rozwijanie umiejętności komunikacyjnych.

Materiały:

- kopia akwareli Stanisława Jendrosza pt. „Taczanka” ze zbiorów Muzeum Wojska w Białymstoku, Załącznik nr 14;
- kopie obrazów „Pogoń za bolszewikami” Jerzego Kossaka oraz „Pogoń za kozakami” Antoniego Trzeszczkowskiego ze zbiorów Muzeum Wojska w Białymstoku, Załączniki nr 15-16;
- różne dostępne materiały malarskie, np. różnej szerokości pędzle, wałek malarski, papier, tektura, płótno, drewno, szkło, farby, kredki, gąbki, ołówek itp.;
- kartki A4 i mazak;

- duże arkusze tektury lub szarego papieru;
- kubeczki z wodą.

Przed zajęciami:

- wydrukuj kopie prac ze zbiorów Muzeum, opcjonalnie przygotuj komputer i rzutnik, by pokazać dzieła;
- przygotuj pędzle i materiały malarskie, jakie masz do dyspozycji.

Przebieg:

1. Przedstaw plan pracy.
2. Rozłóż wszystkie materiały malarskie przed uczestnikami. Podawaj je w dowolnej kolejności do obejrzenia i dotknięcia. Poproś uczestników, aby opisali poszczególne przedmioty. Zadawaj pytania pomocnicze: jakie są w dotyku? jakiej są wielkości? w jakich są kolorach?
3. Poproś uczestników, by nazwali wszystkie przedmioty. Nazwy napisz na kartkach i umieść podpisy pod poszczególnymi przedmiotami.
4. Poproś uczestników, aby posegregowali przedmioty wg ich przeznaczenia: czym można malować? na czym można malować?
5. Poproś, by każdy wybrał sobie pędzel.
6. Rozłóż arkusze tektury. Poproś uczestników o namoczenie pędzli w wodzie i namalowanie wodnych znaków. Podawaj kolejno, co mają namalować: namaluj słońce, namaluj chmurę, namaluj literę R, namaluj liczbę 45, postaw 5 kropek, połącz te kropki, narysuj wielkie koło, namaluj krętą drogę, przerywaną linię, cienką lub grubą itp. Zaproś uczestników do porównania poszczególnych prac.
7. Pokaż uczestnikom dzieła ze zbiorów muzeum. Zapytaj, którym pędzlem artysta mógł namalować dany obraz. Jakich ruchów używał. Czy były to długie czy krótkie pociągnięcia pędzla od lewej do prawej, mieszanie farb, punkty, kropki, fale, itp. Pokazuj uczestnikom te ruchy za pomocą dowolnego pędzla.
8. W ramach podsumowania pokaż uczestnikom ponownie obrazy. Krótko opowiedz, co jest na nich przedstawione.

Obraz olejny
Antoniego Trzeszczkowskiego,
Pogoń za kozakami.
Lata 20. XX w.
(Nr inw. MWB 3143)

Na wystawach stałych Muzeum zaprezentowane są sylwetki żołnierzy polskich, którzy służyli ojczyźnie w różnych okresach XX wieku. Narracja historyczna wystaw stałych jest prowadzona od wybuchu I wojny światowej, poprzez okres międzywojenny i II wojnę światową, po okres PRL i III RP. Widoczne są przemiany, jakim ulegało polskie wojsko, i które obrazują zmiany w życiu politycznym i społecznym Polski. Nieodłącznym elementem munduru żołnierskiego są symbole państwowe. Widoczne są na hełmach, czapkach, guzikach kurtki mundurowej czy odznaczeniach i sztandarach. Wygląd polskiego orła zmieniał się na przestrzeni lat, choćby obecnością korony na głowie orła lub jej brakiem. Tym samym, muzealne eksponaty są nośnikami treści patriotycznych, są świadectwem służby ojczyźnie, dbałości o jej wolność i bezpieczeństwo.

Pojęcia:

Sztandar – znak rozpoznawczy oddziału wojskowego. Na sztandarach umieszczane jest godło państwowe.

Polski orzeł wojskowy – symboliczny znak żołnierzy polskich. Jego kształt nawiązuje do godła państwowego. Jest to kształt orła w koronie, z wzniesionymi skrzydłami, głową zwróconą w prawo, siedzący na tarczy amazonki.

Guzik mundurowy, hełm, czapka maciejówka – orzeł wojskowy umieszczany jest na elementach umundurowania. Jest traktowany jako znak rozpoznawczy przynależności państwowej żołnierza.

Mundur współczesnego żołnierza – obecnie na mundurach żołnierzy polskich naszywana jest na ramieniu flaga biało-czerwona.

Odznaka pamiątkowa, Order Virtuti Militari – symbole narodowe lokuje się na odznakach pamiątkowych i odznaczeniach państwowych, w tym odznaczeniach wojskowych.

Cele:

- poznanie polskich symboli narodowych;
- poznanie zbiorów Muzeum Wojska nacechowanych patriotycznie;
- rozwijanie umiejętności koncentrowania się na osobie i zadaniu;
- rozwijanie spostrzegawczości;
- rozwijanie umiejętności zabawy;
- rozwijanie umiejętności komunikacyjnych.

Materiały:

- zdjęcia muzealnych eksponatów i wystaw, Załączniki nr 27-33;
- karty do gry „Memory”, Załączniki nr 17-26;
- godło i flaga Polski, Załączniki nr 25-26.

Przed zajęciami:

- przygotuj zdjęcia z Załączników.

Przebieg:

1. Przedstaw plan pracy.
2. Pokaż plansze z polskimi symbolami narodowymi: flagą biało-czerwoną i godłem Polski. Podaj uczestnikom, aby obejrżeli. Porozmawiaj o genezie powyższych symboli. Zwróć uwagę na kolory. Omów wygląd orła w godle. Zapytaj, gdzie można zobaczyć takie symbole.
3. Pokaż uczestnikom zdjęcia przedstawiające muzealne eksponaty oraz fragmenty ekspozycji. Poproś o wskazanie, gdzie widoczny jest symbol orła lub flaga biało-czerwona. Opowiedz o poszczególnych eksponatach, nawiązując do historii z nimi związanych.
4. Pokaż fotografię współczesnego żołnierza. Opowiedz o tym, w jaki sposób żołnierze dbają o ojczyznę np.: bronią granic i bezpieczeństwa państwa, pomagają ludności cywilnej w czasie klęsk żywiołowych.
5. Rozłóż karty do gry w „Memory”. Omów fotografię na każdej karcie, odwołując się do symboli polskich. Rozpocznij grę w „Memory”, wymieszaj i rozłóż odwrócone karty. Kolejno uczestnicy odkrywają po dwie karty, poszukując par. Zadaniem jest połączenie w pary wszystkich kart. Opcjonalnie: pokazuj uczestnikom kartę i proś o znalezienie drugiej, takiej samej spośród rozłożonych wszystkich kart. W obu wariantach najważniejsze jest nazywanie przedmiotów i symboli widocznych na poszczególnych kartach.
6. W ramach podsumowania pokaż jeszcze raz symbole narodowe Polski.

Sylwetka przedstawiająca współczesnego żołnierza polskiego, na ramieniu naszywka – flaga biało-czerwona. Wystawa „Wojsko Polskie 1956-2010”. Fot. Szczepan Skibicki.

PO CZYM POZNAĆ ŻOŁNIERZA

Scenariusz warsztatu powstał w nawiązaniu do dioramy „Monte Cassino”, znajdującej się na wystawie „Przeciw dwóm wrogom”. Przedstawia ona scenę bitwy o włoski masyw w 1944 r. Widoczni na niej żołnierze w czasie okupacji sowieckiej zostali wywiezieni w głąb Związku Sowieckiego. Po podpisaniu układu Sikorski-Majski, wstąpili w szeregi armii gen. Andersa. W 1942 r. rozpoczęła się ewakuacja utworzonej z zesłańców sybirackich Armii Polskiej do Iranu, a w 1943 r. został utworzony 2. Korpus Polski. Podlegał armii brytyjskiej. Został przetransportowany do Włoch, gdzie uczestniczył w zaciętych, zwycięskich dla aliantów, walkach o Monte Cassino. Sylwetki żołnierzy na muzealnej dioramie są w brytyjskim umundurowaniu i wyposażeniu. W muzealnych gablotach znajdują się oznaki rozpoznawcze 2. Korpusu Polskiego oraz 8. Armii brytyjskiej. Ponadto widoczne są barwne oznaki 5. Kresowej Dywizji Piechoty i 3. Dywizji Strzelców Karpaccich, wchodzących w skład 2. Korpusu Polskiego. Swym kształtem wyróżnia się naszywka POLAND, noszona przez żołnierzy 2. KP.

Pojęcia:

Oznaki rozpoznawcze – określają przynależność żołnierza do określonego rodzaju wojsk, służby czy też jednostki wojskowej. Są noszone przez żołnierzy na rękawach kurtek mundurowych. Przedstawiają symbole i barwy związane z daną jednostką czy rodzajem wojsk. Tradycja noszenia oznak wywodzi się z Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, gdzie wprowadzono je na wzór oznak noszonych przez Brytyjczyków.

Oznaka rozpoznawcza 2. Korpusu Polskiego – tarcza, na której znajduje się syrenka warszawska na czerwonym tle. Syrenka i obramowanie były haftowane srebrną nicią.

Oznaka rozpoznawcza 8. Armii brytyjskiej – oznaka specjalna, ustanowiona po bitwie o Monte Cassino. Biała tarcza z krzyżem koloru złotego.

Oznaka rozpoznawcza 5. Kresowej Dywizji Piechoty – tarcza żółta w brązowej obwódce, na niej wizerunek żubra.

Oznaka rozpoznawcza 3. Dywizji Strzelców Karpaccich – kwadrat zszyty z białej i czerwonej części, na nim wizerunek świerka.

Naszywka POLAND – na podkładce z czerwonego sukna w kształcie lekko wygiętego łuku, wyhaftowany białym jedwabiem napis „POLAND”. Była to jedyna oznaka w której nie przestrzegano regulaminu, bowiem wykonywano ją z plastiku i innych materiałów, były malowane i naklejane. Oznakę noszono na obydwu rękawach kurtki i płaszczu 1,5 cm poniżej szwu naramiennego.

Cele:

- poznanie pojęć: żołnierz, jednostka wojskowa, mundur, oznaka rozpoznawcza;
- poznanie historii żołnierzy 2. Korpusu Polskiego;
- poznanie zbiorów Muzeum Wojska w Białymstoku;
- rozwijanie umiejętności zapamiętywania;
- kształcenie uwagi;
- rozwijanie kreatywności;
- rozwijanie umiejętności manualnych;
- rozwijanie umiejętności komunikacyjnych.

Materiały:

- fotografia przedstawiająca dioramę Monte Cassino, Załącznik nr 34;
- fotografie przedstawiające oznaki rozpoznawcze: oznaka rozpoznawcza 2. Korpusu Polskiego, oznaka 8. Armii brytyjskiej, 5. Kresowej Dywizji Piechoty, 3. Dywizji Strzelców Karpackich oraz naszywkę POLAND, Załączniki nr 35-39;
- zdjęcia oznak rozpoznawczych do wycięcia, str. 55;
- kartki A4, kredki, opcjonalnie: skrawki filcu, włóczki, klej i nożyce.

Przed zajęciami:

- przygotuj fotografie z Załączników,
- wytnij oznaki rozpoznawcze,
- przygotuj czyste kartki, skrawki filcu, włóczkę, klej i nożyczki.

Przebieg:

1. Przedstaw plan pracy.
2. Korzystając z piktogramów, opowiedz kim są żołnierze, jakie noszą ubrania i czym się zajmują.
3. Pokaż fotografię dioramy, przedstawiającej scenę z bitwy o „Monte Cassino”. Omów jak wyglądają postacie żołnierzy, w jakim krajobrazie się znajdują, jakie jest ich zadanie. Opowiedz krótko o 2. Korpusie Polskim i walkach we Włoszech.
4. Rozłóż przed uczestnikami fotografie oznak rozpoznawczych z Załączników. Zapytaj, co widzą na poszczególnych zdjęciach. Krótko wyjaśnij czym są oznaki, i co oznacza każda z nich. Wyjaśnij dlaczego i gdzie żołnierze je nosili. Korzystając z wyciętych „małych” oznak, pokaż w jaki sposób były one noszone przez żołnierzy. Podaj oznaki uczestnikom, aby każdy też mógł je przyłożyć do ramienia.
5. Rozdaj kartki i poproś o wykonanie oznaki rozpoznawczej wg własnego pomysłu, za pomocą skrawków filcu, włóczek i kleju.
6. Poproś uczestników o zaprezentowanie swoich prac.
7. W ramach podsumowania jeszcze raz rozłóż wszystkie oznaki i powtórz informacje o nich.

Żołnierze
5. Kresowej Dywizji Piechoty
Włochy, 1946 r.
(Nr inw. MWB/D/3611/1)

Scenariusz został oparty o dwie relacje świadków historii, dostępne dla zwiedzających w stacjach odsłuchowych na wystawie „Przeciw dwóm wrogom”. Pierwszy z nich, Stanisław Jurkiewicz, był żołnierzem 3. Dywizji Strzelców Karpackich. Drugi to Antoni Jabłoński, żołnierz 1. Dywizji im. Tadeusza Kościuszki. Obaj po wybuchu II wojny światowej zostali wywiezieni w głąb Związku Sowieckiego. Ewakuowali się innymi drogami. Stanisław Jurkiewicz z armią gen. Andersa, zaś Antoni Jabłoński z 1. Armią Wojska Polskiego gen. Berlinga. Obaj byli uczestnikami działań wojennych, choć na innych frontach. Obaj walczyli z Niemcami, ale pod innym dowództwem. Historie tych postaci dają możliwość spojrzenia na wojnę z perspektywy człowieka, jako jednostki.

Pojęcia:

Świadek historii – osoba, której udokumentowana relacja jest źródłem historycznym.

3. Dywizja Strzelców Karpackich – wielka jednostka wojskowa Polskich Sił Zbrojnych, wchodząca w skład II Korpusu Polskiego. Brała udział w kampanii włoskiej, w bitwie o Monte Cassino.

1. Warszawska Dywizja Piechoty im. Tadeusza Kościuszki – uformowana w Rosji, wielka jednostka taktyczna. Jej żołnierze brali udział w bitwie pod Lenino oraz walkach o Berlin.

Cele:

- poznanie pojęć: żołnierz, świadek historii, relacja, oś czasu;
- poznanie wspomnień uczestników wydarzeń II wojny światowej: Stanisława Jurkiewicza i Antoniego Jabłońskiego;
- rozwijanie umiejętności uważnego słuchania;
- dostarczanie wrażeń sensorycznych;
- rozwijanie uwagi;
- rozwijanie kreatywności;
- rozwijanie umiejętności rozumienia i wykonywania poleceń;
- rozwijanie umiejętności komunikacyjnych.

Materiały:

- fotografie Stanisława Jurkiewicza i Antoniego Jabłońskiego, Załączniki nr 40-41;
- wspomnienia świadków historii;
- piktogramy: wybuch wojny, wojsko, walka, koniec wojny, powrót do domu, str. 35-53;
- taśma malarska, kartki, flamastry.

Przed zajęciami:

- przygotuj dwa komplety piktogramów, powiel je na kserokopiarnie;
- przygotuj fotografie świadków historii i ich wspomnienia;
- za pomocą taśmy malarskiej wyklej oś czasu na podłodze.

Przebieg:

1. Przedstaw plan pracy.
2. Opowiedz o II wojnie światowej, ogólnie na czym polegał ten konflikt zbrojny, ale także co oznaczał dla pojedynczego człowieka. Niejednokrotnie wiązał się z aresztowaniem, koniecznością wstąpienia do wojska, a co za tym idzie – udziałem w walkach.
3. Pokaż zdjęcia, przedstawiające żołnierzy, świadków historii: Stanisława Jurkiewicza, i Antoniego Jabłońskiego. Powiedz, że byli to świadkowie historii, którzy pozostawili po sobie swoje wspomnienia wojenne. Wyjaśnij, kim jest świadek historii i dlaczego jego relacja jest ważna.
4. Przeczytaj wspomnienia Stanisława Jurkiewicza, w odpowiednich momentach opowieści pokazuj adekwatne piktogramy, tj. wybuch wojny, wojsko, walka, koniec wojny, powrót do domu. Piktogramy układaj na podłodze w kolumnie.
5. Przeczytaj wspomnienia Antoniego Jabłońskiego, pokazując jednocześnie piktogramy, układaj je w kolumnie obok poprzedniej.
6. Poproś uczestników, by porównali piktogramy w obu kolumnach. Zapytaj, czym różnią się wojenne losy tych świadków historii, a w czym są podobne.
7. Zaznacz na osi czasu daty i przyporządkuj im odpowiednie piktogramy.
8. W ramach podsumowania powtórz, kim są świadkowie historii i dlaczego ich relacje są ważne.

Fotografia żołnierzy PSZ
spożywających posiłek
przed namiotem.
(Nr inw. MWB/D/3465/16)

Fragment relacji Stanisława Jurkiewicza, żołnierza 3. Dywizji Strzelców Karpackich

Nazywam się Stanisław Jurkiewicz. 1 września 1939 r. byłem na obozie Przystosowania Wojskowego. Pierwsze miesiące wojny spędziłem w domu w Grodnie. Wiosną 1940 roku zostałem aresztowany i wywieziony do Związku Radzieckiego, do obozu. Tam pracowałem przy wyrębie tajgi. W 1941 roku, kiedy zaczęła się tworzyć polska armia, zostałem zwolniony. Jak większość znajomych pojechałem do Kujbyszewa, gdzie mieściła się polska misja wojskowa. Tam na ulicy, spotkałem przedstawiciela polskiej misji. Trafiłem do 21. pułku piechoty 7. Dywizji. Kiedy z armią gen. Władysława Andersa przeszliśmy do Iraku zostałem żołnierzem 3. Dywizji Strzelców Karpackich. Brałem udział w bitwie o Monte Cassino. Przeszedłem szlak bojowy II Korpusu Polskiego gen. Władysława Andersa. Brałem udział w zdobywaniu Ankony. Do Polski wróciłem w 1946 roku. Przyjechałem do Białegostoku i zostałem tutaj do dzisiaj.

Fragment relacji Antoniego Jabłońskiego, żołnierza 1. Dywizji im. Tadeusza Kościuszki

Swoją służbę miałem zacząć w październiku 1939 roku w 14. dywizjonie artylerii konnej w Białymstoku. Hitler i Stalin wszystko pokrzyżowali. W 1940 roku zabrali mnie i kilka innych osób z Suraża, a następnie pociągiem wywieźli w głąb Rosji. W czerwcu 1941 roku Niemcy zaatakowali Związek Radziecki. Załadowali nas do wagonów i rzucili na front w okolicach Briańska. Tam podczas walki zostałem ranny w nogę. 6 maja 1943 roku udało mi się dostać do polskiego wojska. Zostałem radiotelegrafistą. Brałem udział w bitwie pod Lenino. Wiosną następnego roku przekroczyliśmy granicę Polski. W marcu 1945 roku sforsowaliśmy Odrę. A potem, to już droga na Berlin. Na przedmieściach stanęliśmy 27 kwietnia. Tam to były walki. Berlin został zdobyty. Z kolegą zrobiliśmy flagę biało-czerwoną i zawiesiliśmy ją na Kolumnie Zwycięstwa.

Nagrania relacji ze stacji odsłuchowych są dostępne na stronie:
www.mwb.compl/projektautyzm/materialy

Scenariusz warsztatu nawiązuje do wystawy „Przeciw dwóm wrogom”, która opowiada o losach Podlasiaków w okresie II wojny światowej.

Na ekspozycji znajduje się sześć dioram naturalnej wielkości. Przedstawiają one żołnierzy polskich, niemieckich i sowieckich biorących udział w zmaganiach II wojny światowej. Dioramy są zaaranżowane tak, by obrazowały specyfikę miejsc, w których toczono walki. Widzimy żołnierzy walczących w dolinie rzeki Narew (Nowogród 1939), w górzystym terenie Włoch (Monte Cassino 1944), w mieście Rothenburg (Łużyce 1945). Zdjęcia zawarte w załącznikach do scenariusza przedstawiają różne rodzaje krajobrazu, w miejscach pełnienia służby przez żołnierza. Pierwsze z nich przedstawia sylwetki polskich żołnierzy walczących o Monte Cassino, widoczny jest tu typowo górski krajobraz. Kolejne zdjęcia pokazują polskich, współczesnych żołnierzy w lesie i na pustyni.

Cele:

- poznanie pojęć: żołnierz i wojsko;
- poznanie różnych krajobrazów;
- rozwijanie umiejętności uważnego słuchania;
- rozwijanie uwagi i koncentracji;
- rozwijanie kreatywności;
- rozwijanie umiejętności rozumienia i wykonywania poleceń;
- rozwijanie umiejętności komunikacyjnych.

Materiały:

- fotografie żołnierzy w różnym terenie, Załącznik nr 34, 42, 43;
- obrazki przedstawiające różne miejsca, Załącznik nr 44;
- przedmioty zebrane w trakcie spaceru: patyczki, liście, kamienie, piasek z piaskownicy, szyszki, kwiaty, gałązki, owoce itp.;
- dźwięki przyrody, np. deszczu, lasu, śpiewu ptaków lub szumu wiatru.

Przed zajęciami:

- wydrukuj zdjęcia oraz obrazki z Załączników, opcjonalnie przygotuj rzutnik i komputer;
- przygotuj komputer oraz dźwięki do odtworzenia.

Przebieg:

1. Przedstaw plan pracy.
  2. Pokaż fotografie przedstawiające żołnierzy, działających w różnym terenie. Opowiedz o tym, kim jest żołnierz i jakie są jego zadania.
  3. Poproś uczestników, by nazwali miejsca, w których znajdują się żołnierze na zdjęciach (góry, las, pustynia). Wyjaśnij, że żołnierze realizują swoje zadania w różnych miejscach i jest to związane z różnymi krajobrazami.
  4. Włącz kolejno dźwięki, za każdym razem poproś, by uczestnicy dopasowali dźwięk do obrazka.
  5. Wymień jeszcze raz poszczególne dźwięki.
  6. Poproś uczestników, by dopasowali do fotografii przedmioty: kawałek skały, kamienie, kawałek cegły, liście, szyszka, gałązki itp. Omów, które przedmioty należą do którego krajobrazu.
  7. Zapytaj: czy my wydajemy dźwięki? Jakie są to dźwięki? Zaproś uczestników do ćwiczenia. Poproś, aby razem z Tobą wydawali dźwięki: rękoma (klaskanie, pstrykanie itp.), nogami (tupanie, szuranie itp.), ustami (różne dźwięki, jakie im tylko przyjdą do głowy, ale nie słowa).
  8. Zaproś uczestników do wykonania krótkich etiud dźwiękowych. Każdemu uczestnikowi daj obrazek pokazujący jakieś miejsce. Poproś, by wymyślił trzy dźwięki (lub więcej), które kojarzą mu się z tym miejscem. Ważne, aby wszystkie dźwięki były otrzymane za pomocą własnych ciał lub tego, co uczestnicy mają wokół siebie.
  9. Poproś o zaprezentowanie etiud oraz krótko je omów.
  10. W ramach podsumowania powtórz, w jak różnych miejscach walczą żołnierze, za każdym razem pokaż odpowiednią fotografię z ekspozycji.
- *Opcjonalnie: etiudę dźwiękową można zastąpić wykonaniem kompozycji plastycznej z użyciem przedmiotów takie jak: liście, patyczki, kamyczki, szyszki, piasek. Zadaniem uczestników będzie ułożenie wybranych elementów na dużym arkuszu papieru.

Diorama
„Monte Cassino 1944”,
wystawa „Przeciw dwóm
wrogom”.
Fot. Szczepan Skibicki

Wystawa Wojsko Polskie 1956-2010 ukazuje ewolucję umundurowania i wyposażenia Wojska Polskiego w II poł. XX w. Pokazana została także kwestia udziału Wojska Polskiego w misjach bojowych NATO oraz misjach pokojowych ONZ, które w znaczący sposób wpłynęły na zmianę wyposażenia polskich żołnierzy. Ekspozycję tworzą manekiny w pełnym umundurowaniu, wyposażeniu i uzbrojeniu. Wystawa przedstawia również zmiany jakie zachodziły w kamuflażu wojskowym.

Pojęcia:

Kamuflaż wojskowy – rodzaj zabezpieczenia, składający się z szeregu działań mających na celu wprowadzenia przeciwnika w błąd, a także ukrycia własnych wojsk. Do środków maskujących należą m.in. odzież maskująca, farby, zasłony dymowe, ekrany cieplne.

Ekwipunek – rzeczy stanowiące wyposażenie lub zaopatrzenie żołnierza.

Kabura – rodzaj futerału, najczęściej przypiętego do pasa, przeznaczony do przechowywania i przenoszenia krótkiej broni palnej tj. pistoletu lub rewolweru.

Cele:

- poznanie pojęć: ekwipunek, mundur, hełm, menażka, manierka, kabura, kompas, niezbędnik, maska przeciwgazowa, kamuflaż;
- poznanie różnych wzorów kamuflażu;
- poznanie nowych przedmiotów;
- poznanie wielozmysłowe;
- rozwijanie umiejętności rozumienia i wykonywania poleceń;
- rozwijanie umiejętności komunikacyjnych;
- rozwijanie umiejętności odnajdywania podobieństw;
- rozwijanie umiejętności koncentracji.

Materiały:

- fotografie manekinów z ekspozycji, Załączniki nr 45-50;
- rysunki przedstawiające poszczególne elementy umundurowania, Załączniki nr 52-63;
- skrawki materiałów wojskowych;
- fotografia współczesnego plecaka wojskowego, Załącznik nr 51;
- różne przedmioty dostępne w domu, używane na co dzień,
- torba albo plecak.

Przed zajęciami:

- przygotuj fotografie i rysunki z Załączników;
- przygotuj torbę lub plecak, w który będzie można spakować się na wyprawę;
- przygotuj skrawki materiałów wojskowych lub wydrukuj ich wzory ze strony projektu;

· wyjmij różne przedmioty dostępne w domu (bezpieczne sztuczce, latarkę, koc, rękawiczki, jakieś konserwy, zabawki, pastę do zębów itp., wśród rzeczy powinny znaleźć się również m.in.: wieszak na ubrania, kapcie, gruba książka, płyta CD, szklanka, kwiatek).

Przebieg:

1. Przedstaw plan pracy.
2. Pokaż fotografie manekinów w mundurach. Wyjaśnij czym jest mundur i z czego się składa (bluza, spodnie, buty, hełm). Wyjaśnij, jaką rolę pełnią kolory w wojsku i czym jest kamuflaż. Wskaż uczestnikom różnice we wzorach kamuflażu przedstawionych na fotografiach. Rozłóż skrawki tkanin mundurowych, podawaj je uczestnikom do obejrzenia. Wyjaśnij rolę kamuflażu w różnym terenie.
3. Wyjaśnij czym jest ekwipunek. Pokazuj kolejno rysunki z wyposażeniem żołnierza, podawaj ich nazwy i cechy (np. hełm jest twarde i mocny, beret miękki i przyjemny w dotyku, kolorowy, kurtka wygodna i w kolorze trawy i liści, podobnie spodnie, buty wytrzymałe i wygodne). Poproś uczestników o odnalezienie tych rzeczy na fotografiach z manekinami.
4. Rozłóż przed grupą różne przedmioty dostępne w domu.
5. Zaproś uczestników do wspólnego pakowania się na poligon, używając rzeczy „cywilnych”. Poproś uczestników, aby wybrali przedmioty podobne do wyposażenia żołnierza i spakowali w torbę lub plecak. Przy każdej pakowanej rzeczy zadawaj pytanie: do czego ta rzecz się przyda na wyprawie?
6. W ramach podsumowania powtórz nazwy części munduru oraz ekwipunku.

Żołnierskie niezbędni.
Wystawa „Wojsko polskie
1956-2010”.
Fot. Szczepan Skibicki

W scenariuszu wykorzystano treści wystawy czasowej Muzeum Wojska w Białymstoku, poświęconej kwestiom żywienia żołnierzy oraz sprzętu kuchennego. W koszarach żołnierze spożywają posiłki w stołówce. Natomiast w czasie wojny lub na ćwiczeniach niezastąpione były i są racje żywnościowe, czy też samodzielne przygotowanie posiłku. Do przygotowania posiłków służyły kociołki, żołnierze jadaliby z menażek, a pili z manierek.

Najważniejsze pojęcia:

Kuchnia polowa – kuchnia używana w wojsku, przystosowana do łatwego przewozu. Używana głównie w czasie walk oraz w trudnym terenie. Najczęściej ma postać przyczepki.

Manierka – niewielkie, zamykane naczynie stosowane do przenoszenia napojów w warunkach polowych.

Menażka – lekki, zamykany pojemnik, służący jako naczynie do spożywania posiłków, czasami do ich przygotowywania.

Kociołek – służył do przygotowania posiłku bezpośrednio nad ogniskiem.

Chlebak – nieduża torba służąca do przenoszenia prowiantu, ale też niektórych przedmiotów wyposażenia żołnierza, np. zapasowa amunicja, granaty, manierka, przybory toaletowe.

Niezbędnik – zestaw sztućców.

Racja żywnościowa – zestaw żywności, przeznaczony do zjedzenia przez jedną osobę.

Cele:

- poznanie pojęć: żołnierz, kuchnia polowa, ekwipunek żołnierza; racja żywnościowa, manierka, menażka, niezbędnik;
- poznanie zagadnienia żywienia w wojsku;
- rozwijanie umiejętności rozpoznawania zapachów;
- rozwijanie uwagi;
- rozwijanie kreatywności;
- rozwijanie umiejętności rozumienia i wykonywania poleceń;
- rozwijanie umiejętności komunikacyjnych.

Materiały:

- fotografia przedstawiająca żołnierza, Załącznik nr 30;
- fotografie przedstawiające żołnierzy spożywających posiłki, Załącznik nr 64-67;
- obrazki przedstawiające przedmioty związane z żywnością, Załącznik nr 60-63;
- pojemniki z przyprawami: oregano, majeranek, bazylia, pietruszka, koper, mięta, pieprz, cynamon, curry itp.;
- obrazki z żywnością, Załączniki nr 68-70;
- duży arkusz papieru oraz flamastry.

Przed zajęciami:

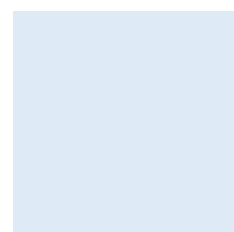
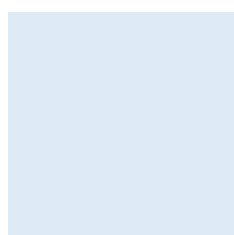
- przygotuj fotografie i rysunki z Załączników;
- przygotuj przyprawy oraz papier i flamastry.

Przebieg:

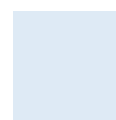
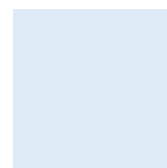
1. Przedstaw plan pracy.
2. Pokaż fotografię przedstawiającą żołnierza i wyjaśnij pojęcie żołnierza. Pokaż archiwalne fotografie przedstawiające jedzących żołnierzy. Porozmawiaj, w jaki sposób żołnierze jedzą na zdjęciach, z jakich przedmiotów korzystają. Pokaż obrazki z przedmiotami związanymi z jedzeniem żołnierzy.
3. Podaj każdemu uczestnikowi pojemnik z przyprawą. Poproś o powąchanie i nazwanie przyprawy. Napisz nazwy na pojemnikach.
4. Pokaż uczestnikom obrazki z potrawami. Poproś ich o dopasowanie przyprawy do potrawy (np. grochówka – majeranek itd.). Opcjonalnie: poproś o podanie potraw, z którymi kojarzą się poszczególne przyprawy.
5. Pokaż obrazki przedstawiające manierkę, menażkę, chlebak, kociołek, niezbędnik. Opowiedz do czego służą.
6. Rozłóż duży arkusz papieru. Poproś jednego uczestnika o narysowanie dużego garnka. Porozmawiajcie o produktach spożywczych, które są zdrowe, a które nie. Poproś uczestników, aby na garnku narysowali produkty, które wg nich powinni jeść żołnierze.
7. Podsumowanie. Porozmawiaj z uczestnikami o ich ulubionych potrawach. Zapytaj czy do tych potraw używają którejs z powyższych przypraw i czy żołnierz też mógłby jeść to danie.

Fotografia polskich żołnierzy spożywających posiłek w przerwie ćwiczeń. (Nr inw. MWB/D/3129)

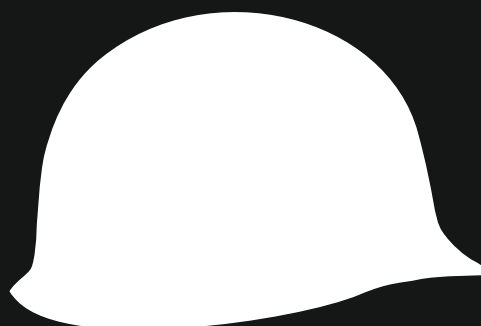
**PIKTOGRAMY
DO
WYCIĘCIA**

MUZEUM

EKSPONAT

-33-

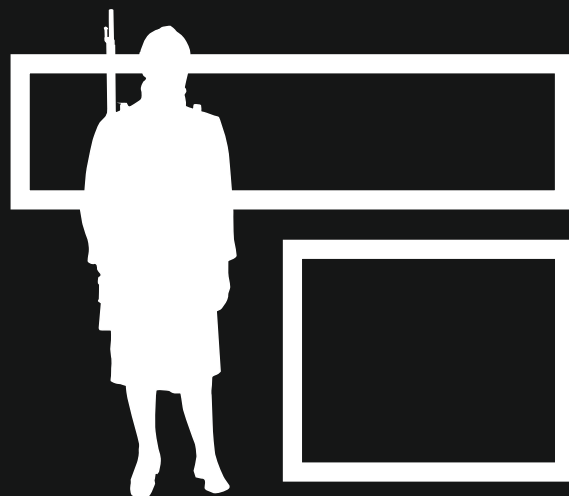
PRZEWODNIK

HISTORIA

ŻOŁNIERZ

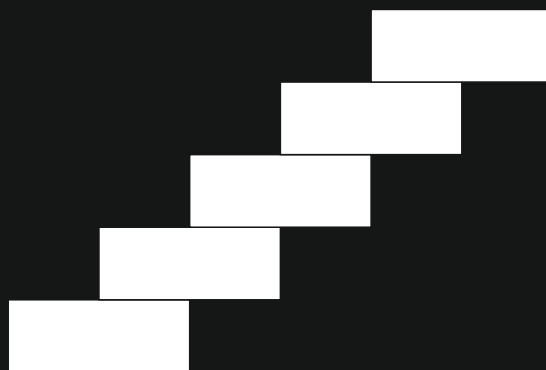

WYSTAWA

WOJSKO

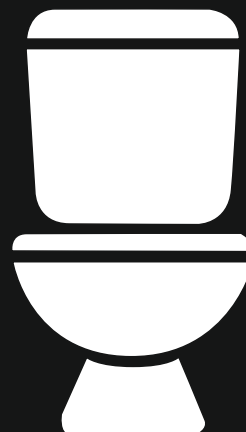

SCHODY

-35-

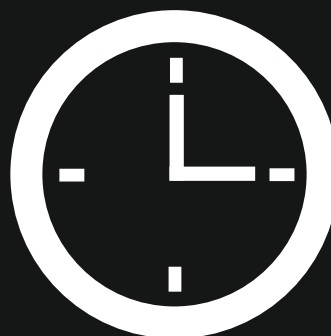
SZATNIA

TOALETA

**SALA
EDUKACYJNA**

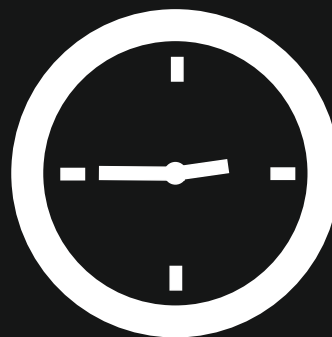

PRZERWA

CZAS
60 min

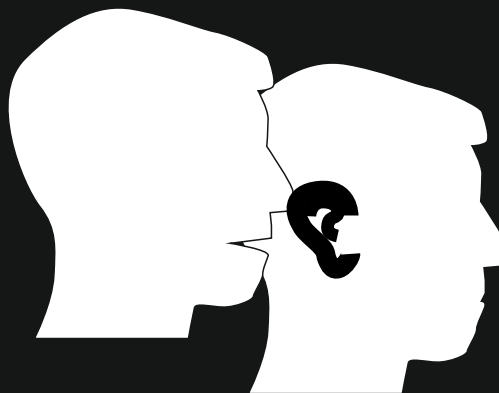

CZAS
45 min

-37-

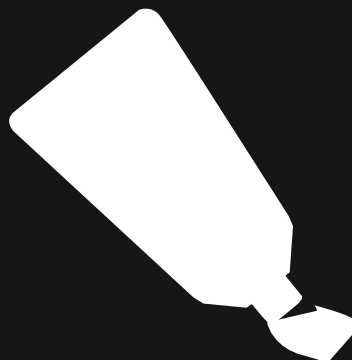
SŁUCHAĆ

SŁUCHAĆ

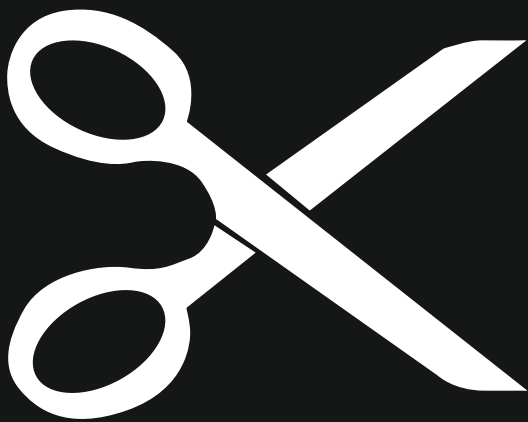
CZYTAĆ

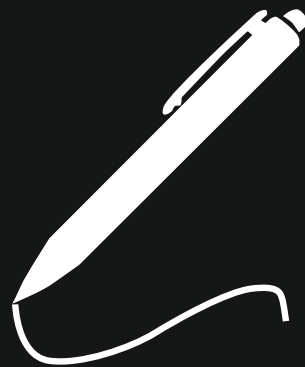
KLEIĆ

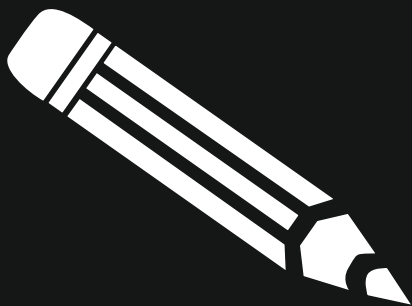

WYCINAĆ

PISAĆ

-39-

RYSOWAĆ

MAŁOWAĆ

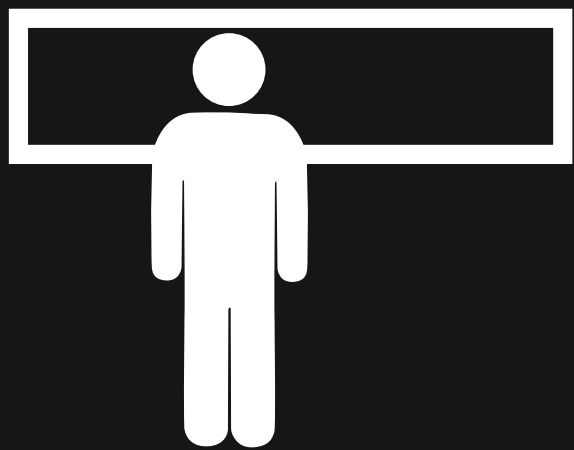

SIADAĆ

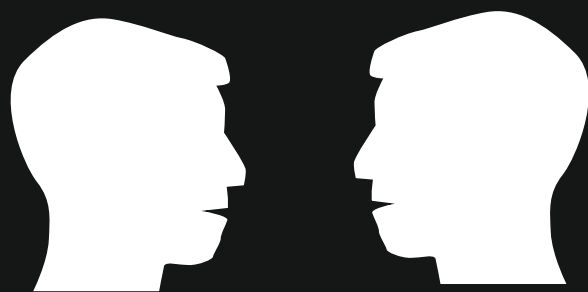

STAĆ

ZWIEDZAĆ

ROZMAWIAĆ

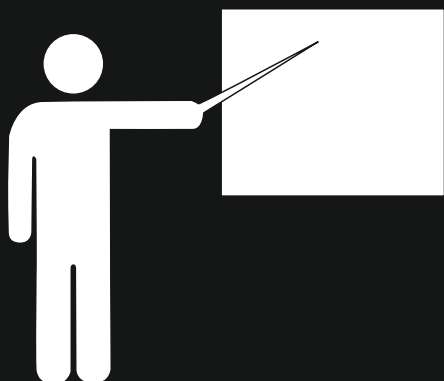
-41-

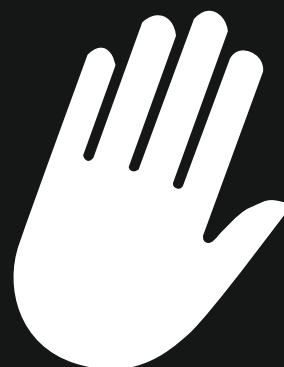
MÓWIĆ

ŚWIATŁO

PROWADZĄCY

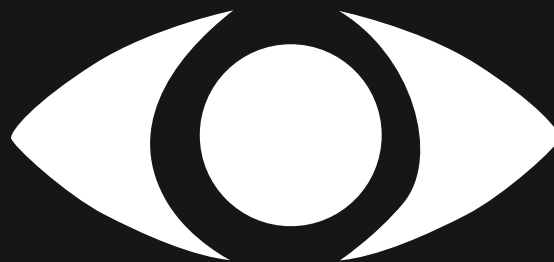
DOTYK

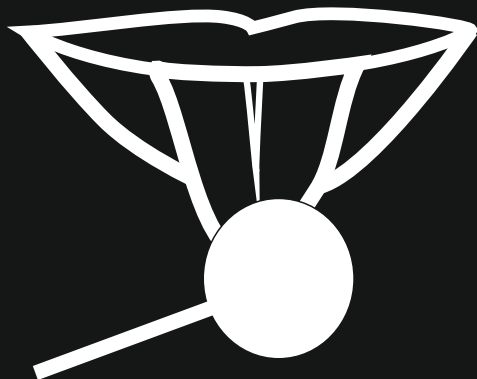

WĘCH

WZROK

-43-

SMAK

DOTYKAĆ

**ZAKAZ
DOTYKANIA**

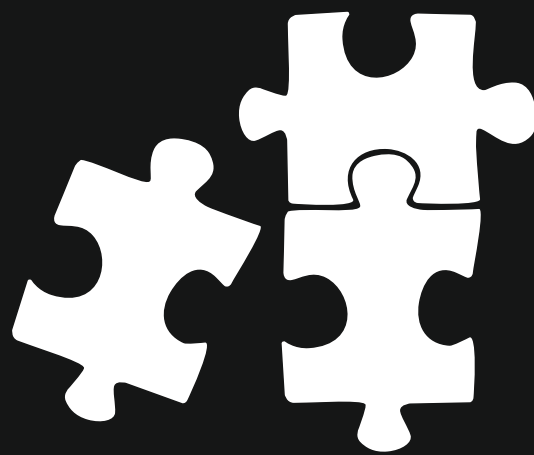

DOBRZE

ŹLE

UKŁADAĆ

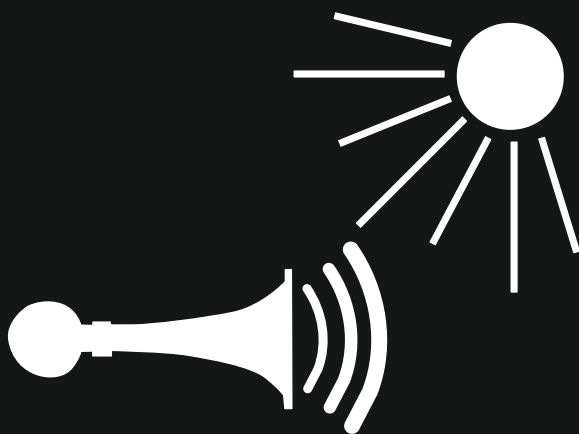
-45-

UCHO

DŹWIĘKI

POBUDKA

ZAPRAWA

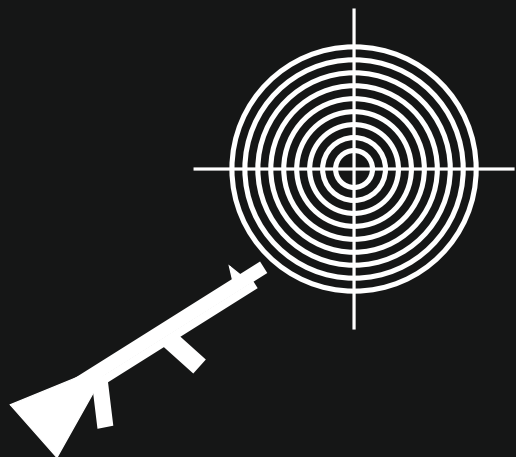

ŚNIADANIE

ZAJĘCIA Z TAKTYKI

-47-

STRZELNICA

OBIAD

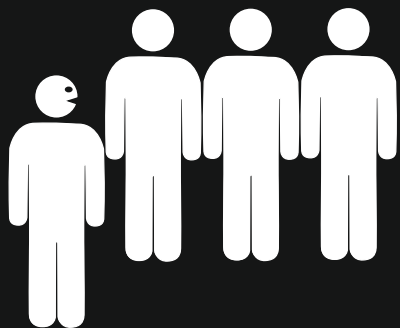

ODPOCZYNEK

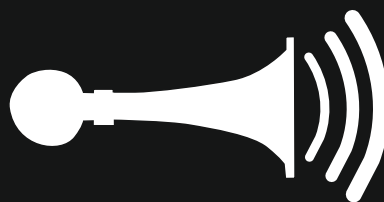

**CZYSZCZENIE
REJONÓW**

APEL

CAPSTRZYK

-49-

SEN

**ALARM
NOCNY**

**ĆWICZENIA
NOCNE**

GOTOWAĆ

JEŚĆ

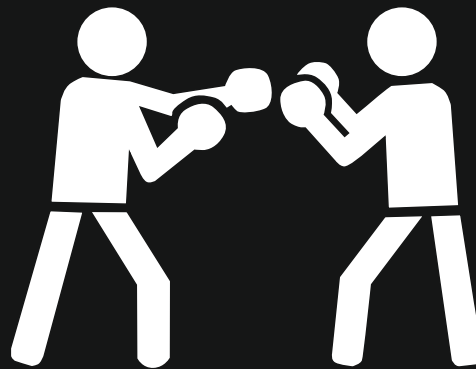

PIĆ

-51-

ARESztOWANIE

WALKA

**KONIEC
WOJNY**

**POWRÓT
DO DOMU**

Uproszczona karta eksponatu:

-55-

Nazwa przedmiotu:	
Materiał:	Wymiary:
Pochodzenie:	Stan zachowania:
Opis przedmiotu:	
Rysunek przedmiotu:	

Spis załączników:

1. Przykładowa karta eksponatu. (Nr inw. MWB/6700)
2. Fotografia orkiestry plutonu trębaczy 10. Pułku Ułanów Litewskich. Okres międzywojenny. (Nr inw. MWB/D/427/1)
3. Fotografia przedstawiająca ćwiczenia z rzutu oszczepem, obóz letni Przysposobienia Obronnego w Różanie. Okres międzywojenny. (Nr inw. MWB/D/4372/39)
4. Fotografia przedstawiająca żołnierza Juliana Opolskiego. Okres międzywojenny. (Nr inw. MWB/D/5840)
5. Fotografia przedstawiająca parę młodą i gości weselnych przed kościołem garnizonowym w Białymstoku. Okres międzywojenny. (Nr inw. MWB/D/906)
6. Fotografia przedstawiająca bramę koszar 42. pułku piechoty. Okres międzywojenny. (Nr inw. MWB/D/4706)
7. Fotografia przedstawiająca kaprała kawalerii Leszczyńskiego z rodziną w ogrodzie. (Nr inw. MWB/D/5257)
8. Fotografia przedstawiająca śpiącego żołnierza. Okres międzywojenny. (Nr inw. MWB/D/5840)
9. Sylwetka żołnierza 42. pułku piechoty. Wystawa „Między dwiema wojnami”.
10. Sylwetka żołnierza 14. dywizjonu artylerii konnej. Wystawa „Między dwiema wojnami”.
11. Sylwetka żołnierza 10. Pułku Ułanów Litewskich. Wystawa „Między dwiema wojnami”.
12. Wystawa „Między dwiema wojnami”.
13. Szkic koszar 42. pułku piechoty, sporządził z pamięci Ryszard Krach. [w:] 42 Pułk Piechoty, Jednodniówka z okazji Święta Pułkowego, 4.07.1996, s. 6. Zbiory Biblioteki MWB, sygn. 985/Cz.
14. Akwarela Stanisława Jendrosza pt. *Taczanka*, Lata 40. XX w. (Nr inw. MWB/2939)
15. Obraz olejny Jerzego Kossaka pt. *Pogoń za bolszewikami*. Lata 30. XX w. (Nr inw. MWB/2272)
16. Obraz olejny Antoniego Trzeszczkowskiego, *Pogoń za kozakami*. Lata 20. XX w. (Nr inw. MWB 3143)
17. Gra „Memory”: Płomień od trąbki 10. pułku artylerii ciężkiej, lata 20-30 XX w., (Nr inw. MWB/561)
18. Gra „Memory”: Order Virtutti Militari – Order Krzyża Wielkiego Virtuti Militari z gwiazdą (kopia), (Nr inw. MWB/ 799)
19. Gra „Memory”: Głowica sztandaru 27. pułku ułanów, lata 20-30 XX w., (Nr inw. MWB/3504)
20. Gra „Memory”: Order Orła Białego (kopia), (Nr inw. MWB/798/A-Z)
21. Gra „Memory”: Pierścień z orłem w koronie, lata 20-30 XX w., (Nr inw. MWB/3977)
22. Gra „Memory”: Broszka z czasów powstania styczniowego, od 1863 broszka patriotyczna z okresu żałoby narodowej po powstaniu styczniowym, (Nr inw. MWB/770)
23. Gra „Memory”: Polski orzeł wojskowy, wz. 19, lata 20-30 XX w. (Źródło: Wikipedia)
24. Gra „Memory”: Polski orzełek wojskowy, lata 60-te XX w. Źródło: Wikipedia.
25. Gra „Memory”: Flaga biało-czerwona. Źródło: Wikipedia.
26. Gra „Memory”: Godło Polski. Źródło: Wikipedia.
27. Sztandar 3. Pułku Strzelców Konnych z Wołkowyska. (Nr inw. MWB/1599)
28. Sztandar 3. Pułku Strzelców Konnych z Wołkowyska. (Nr inw. MWB/1599)
29. Odznaka pamiątkowa 42. pułku piechoty. (Nr inw. MWB/5438)

29. Odznaka pamiątkowa 42. Pułku Piechoty. (Nr inw. MWB/5438)
30. Sylwetka żołnierza współczesnego. Wystawa „Wojsko Polskie 1956-2010”.
31. Czapka maciejówka z polskim orłem, wz. 1917. Replika.
32. Guzik z kurtki mundurowej wz. 36. (Nr inw. MWB/M/126)
33. Hełm brytyjski, noszony przez żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych. (Nr inw. MWB/2396)
34. Zdjęcie dioramy „Monte Cassino 1944”. Wystawa „Przeciw dwóm wrogom”.
35. Oznaka rozpoznawcza 2. Korpusu Polskiego. (Nr inw. MWB/951)
36. Oznaka rozpoznawcza 8. Armii brytyjskiej. (Nr inw. MWB/1747)
37. Oznaka rozpoznawcza 5. Kresowej Dywizji Piechoty. (Nr inw. MWB/4283)
38. Oznaka rozpoznawcza 3. Dywizji Strzelców Karpackich. (Nr inw. MWB/4875)
39. Naszywka POLAND. (Nr inw. MWB/1748)
40. Zdjęcie Stanisława Jurkiewicza, fotografia z ekspozycji.
41. Zdjęcie Antoniego Jabłońskiego, fotografia z ekspozycji.
42. Zdjęcie przedstawiające współczesnych żołnierzy, mundur w kamuflażu „leśnym”.
43. Zdjęcie przedstawiające współczesnych żołnierzy, mundur w kamuflażu „pustynnym”.
44. Fotografie przedstawiające cztery różne miejsca. Źródło: Pixaby.
45. Sylwetka żołnierza Wojsk Lądowych. Wystawa „Wojsko Polskie 1956-2010”.
46. Sylwetka żołnierza Wojsk Lądowych, w kamuflażu „deszczyk”. Wystawa „Wojsko Polskie 1956-2010”.
47. Sylwetka żołnierza oddziału obrony przeciwchemicznej. Wystawa „Wojsko Polskie 1956-2010”.
48. Sylwetka żołnierza Wojsk Lądowych w kamuflażu „mora”, wersja zimowa. Wystawa „Wojsko Polskie 1956-2010”.
49. Sylwetka żołnierza Wojsk Lądowych w kamuflażu „żaba”. Wystawa „Wojsko Polskie 1956-2010”.
50. Sylwetka czołgisty. Wystawa „Wojsko Polskie 1956-2010”.
51. Plecak żołnierski.
52. Rysunek hełmu.
53. Rysunek kabury.
54. Rysunek kompasu.
55. Rysunek kurtki mundurowej.
56. Rysunek lornetki.
57. Rysunek maski przeciwgazowej.
58. Rysunek tornistra.
59. Rysunek spodni mundurowych.
60. Rysunek kociołka.
61. Rysunek manierki.
62. Rysunek menażki.
63. Rysunek niezbędnika.
64. Fotografia oficera 24. pułku artylerii lekkiej podczas posiłku w przerwie ćwiczeń polowych. (Nr inw. MWB/D/5249)
65. Fotografia z albumu por. Jerzego Olszewskiego z 31. pułku artylerii lekkiej w Toruniu przedstawiająca jedzącego żołnierza. (Nr inw. MWB/D/5779/3)
66. Fotografia polskich żołnierzy spożywających posiłek w przerwie ćwiczeń. (Nr inw. MWB/D/3129)
67. Fotografia przedstawiająca polską kuchnię polową wytwórni „Odlew” używaną przez 21. pułk piechoty. (Nr inw. MWB/D/4367/4)
68. Potrawy. Źródło: Pixaby.
69. Potrawy. Źródło: Pixaby.
70. Potrawy. Źródło: Pixaby.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

